

DĖMESIO STOKOS IR HIPERAKTYVUMO SINDROMO RAIŠKOS MAŽINIMAS PAGAL TAIKOMOSIOS FIZINĖS VEIKLOS PROGRAMĄ

Giedrė Masiulionienė¹, Jūratė Mikelkevičiūtė², Vida Ostasevičienė²

Kauno darželis-mokykla „Vaidilutė“¹, Lietuvos kūno kultūros akademija², Kaunas, Lietuva

Giedrė Masiulionienė. Reabilitacijos magistrė. Kauno darželio-mokyklos „Vaidilutė“ kūno kultūros pedagogė. Mokslinių tyrimų kryptis — dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo (ADHD) ypatybių raiška ir jų pedagoginė korekcija per taikomąją fizinę veiklą.

SANTRAUKA

Lietuvoje literatūros apie fizinio ugdymo programų taikymą vaikams, turintiems dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromą (ADHD), rasti nepavyko. Tai paskatino imtis tyrimo, kurio tikslas — nustatyti taikomiosios fizinės veiklos programos poveikį ikimokyklinio amžiaus vaikų dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo ypatybių pokyčiams. Buvo tiriama 10 (8 berniukai ir 2 mergaitės) Kauno darželio-mokyklos „Vaidilutė“ ikimokyklinio (4 ir 5 m.) amžiaus vaikų, turinčių dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sutrikimų. Tyrimo metu naudoti šie metodai: 1) stebėjimas; 2) pedagoginis eksperimentas; 3) statistinė duomenų analizė. Taikomiosios fizinės veiklos programos turinį sudarė smulkiosios motorikos pratimai, kartu vartojant ir kalbinę medžiagą (eilėraščius), taikyti ikimokyklinio amžiaus vaikams. Tyrimas truko 5 mėnesius.

Auklėtojų ir tėvų stebėjimu buvo registruojamas tiriamųjų vaikų ADHD sindromo ypatybių poreiško dažnis (kartais) elgesyje trijų skirtingų veiklų metu: ugdomosios protinės, ugdomosios fizinės ir lauko žaidimų metu. Stebimos ypatybės buvo suskirstytos į 3 stambesnes grupes: 1) nesivaldymas; 2) per didelis aktyvumas; 3) dėmesio sukauptimo stoka.

Pagrindinės tyrimo išvados: 1. Auklėtojų vertinimu, prieš ugdomąją programą labiausiai pasireiškė per didelis vaikų aktyvumas, po programos — vaikų ADHD sindromo tirtų ypatybių poreiškis smarkiai sumažėjo visų veiklų metu. Labiausiai sumažėjo per didelis aktyvumas ugdomosios fizinės veiklos ir lauko žaidimų metu. 2. Tėvų vertinimu, prieš taikomiosios fizinės veiklos programą vyravo per didelis vaikų aktyvumas, o nesivaldymas ir dėmesio sukauptimo stoka pasireiškė šiek tiek mažiau. Po taikomiosios fizinės veiklos programos, tėvų nuomone, per didelis aktyvumas statistiškai reikšmingai sumažėjo. 3. Auklėtojų ir tėvų stebėjimo duomenimis, vaikų dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo ypatybių raiška po ugdomojo laikotarpio sumažėjo, nors auklėtojai kur kas geriau nei tėvai įvertino taikomiosios fizinės veiklos programos poveikį.

Raktažodžiai: dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromas, taikomoji fizinė veikla.

IVADAS

Teigiama, kad net keturi milijonai vaikų ir nuo keturių iki penkių milijonų suaugusiųjų JAV kenčia nuo dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo (ADHD). Gydytojai ADHD aprašė jau seniai, tačiau spartus jo plitimas pripažintas tik pastaruosiu metu. Nors tikslių duomenų nėra, tačiau manoma, kad nuo 3 iki 10 procentų mokyklinio amžiaus vaikų ir nuo 4 iki 5 procentų suaugusiųjų turi ADHD. Dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromas yra aktuali medicinos, mokymosi ir socialinė problema, kartu tai vienas iš dažniausiai pasitaikančių psichikos sutrikimų

tarp vaikų (Cantwell, 1996; Wender, 2000). Šis sutrikimas gali pasireikšti labai anksti ir dažnai būna susijęs su mokymosi problemomis skaitant, rašant, skaičiuojant ir, beje, būdingesnis berniukams nei mergaitėms. Tokių vaikų veikla, reikalaujanti pažintinių gebėjimų, yra nepakankamai pastovi, jie linkę pereiti nuo vienos veiklos prie kitos, nė vienos iki galo nebaigdami; o pati veikla yra neorganizuota, neplaninga ir nekryptinga. Vaikai dažnai elgiasi neapgalvotai ir impulsyviai.

Vaikų psichiatrai manė, kad ADHD simptomai mažėja ir išnyksta vaikams augant, tačiau

naujausi tyrimai parodė, kad jie dažnai išlieka ir paauglystėje, ir tarp suaugusiųjų (Barkley, 1998; Wender, 2000). Pripažįstama, kad ikimokyklinio ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams labiau trūksta dėmesingumo, jie yra impulsyvesni ir hiperaktyvesni nei vyresnieji. Paprastai ADHD požymiai pastebimi įvairioje aplinkoje (namie, mokykloje, bendraujant su sau lygiais iki 7 metų amžiaus — APA, 2000). Negydant ir netaikant tikslingų edukacinių programų tikėtina, kad ADHD turinčiam vaikui mokykloje vis daugės problemų, ir jis gali pradėti elgtis kaip rizikos grupės vaikas (Wender, 2000).

Tyrimo aktualumą lemia tai, kad Lietuvoje beveik kiekvienoje darželio grupėje, mokyklos klasėje yra vienas ar daugiau nedėmesingų, impulsyvių ar hiperaktyvių vaikų. Pastebėta, kad tokius vaikus sunkiau išmokyti: jie nereaguoja taip, kaip kiti vaikai, ir dažnai trukdo dirbti. Suprantama, kad vaikai, kuriems nustatytas dėmesio sutrikimas ir hiperaktyvumas, kelia daug problemų ir tėvams, ir pedagogams. Informacijos apie šį sindromą šiandien dar nepakanka. Be to, ji neretai prieštaringa (Sinkevičienė, 1998). H. Wender (2000) nurodo, kad daugeliu atvejų gydymas vaistais gali sumažinti ar netgi pašalinti daugelį problemų ADHD vaikams, paaugliams ir suaugusiesiems, tačiau akcentuoja ne mažiau svarbią ir efektyvią kryptingos edukacinės programos (specialiosios edukacijos) reikšmę.

Viena iš edukacinės programos priemonių, padedančių ADHD vaikams mažinti jo poreikį, galėtų būti taikomoji fizinė veikla. W. J. Harvey ir G. Reid (2003) teigia, kad nuo 1949 iki 2002 metų buvo atlikti 49 empiriniai tyrimai, nagrinėjantys ADHD vaikų motorinę elgseną. Autoriai teigia, kad yra mažai informacijos apie fizinės veiklos programų taikymą šį sutrikimą turintiems vaikams. Tik keletas mokslininkų nagrinėjo tokių vaikų fizinę veiklą (Churton, 1989), judesių atlikimą ir fizinį pajėgumą (Stubbe, 2000 b), keli autoriai tyrė šių vaikų fizinio ugdymo problemas (Bishop & Beyer, 1995; Sherill, 1998; Craft, 2000). W. J. Harvey ir G. Reid (2003) pažymi, kad mokslininkams, dirbantiems su ADHD vaikais taikomosios fizinės veiklos srityje, yra daug neaiškių klausimų. Lietuvoje literatūros apie fizinio ugdymo programų taikymą tokiems vaikams rasti nepavyko. Tai paskatino mus imtis tyrimo ir kelti tokią **hipotezę**: kryptinga taikomoji fizinė veikla mažina dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo poreikį.

Tyrimo objektu pasirinkome vaikų dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo ypatybių raišką skirtingų veiklų metu (ugdomosios protinės, ugdomosios fizinės ir lauko žaidimų metu). **Tyrimo tikslas** — nustatyti taikomosios fizinės veiklos programos poveikį ikimokyklinio amžiaus vaikų dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo ypatybių pokyčiams.

TYRIMO ORGANIZAVIMAS IR METODAI

Buvo tiriama 10 (8 berniukai ir 2 mergaitės) Kauno darželio-mokyklos „Vaidilutė“ ikimokyklinio (4 ir 5 m.) amžiaus vaikų, turinčių dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sutrikimų. Šis amžiaus tarpsnis pasirinktas remiantis mokslininkų (Taylor et al., 1998; Wender, 2000) rekomendacijomis, nurodančiomis ADHD atpažinimo ir kryptingo ugdymo svarbą dėl dviejų priežasčių. *Pirma*, ugdymas padeda vaikui dabar. Jei vaikas mokosi lengviau, tai padeda jam išvengti nerimo bei depresijos, susijusių su akademiniais sunkumais, nepopuliarumo tarp kitų vaikų ir konfliktų su tėvais. *Antra*, ankstyvas ugdymas gali sumažinti problemiško elgesio riziką, kuri, tikėtina, ADHD turinčiam vaikui išsivystys paauglystėje.

Daugelis mokslininkų, atliekančių neįgaliųjų tyrimus socialinių mokslų srityje, teigia, kad net ir pačioje neįgaliųjų grupėje egzistuoja individualūs pakenkimo ir negalios skirtumai, todėl ne visada galima naudotis patikimos atrankos ir imties sudarymo principais (Shephard, 1999). Anot B. Bitino (1998), edukologinių tyrimų metu gali būti taikoma ne tik statistinė, bet ir kokybinė imtis, kuri sudaroma atsižvelgiant į tikslus ir turinį. Todėl tiriamuosius pasirinkome tiksliniu būdu pagal tokius kriterijus: nustatytas ADHD; gyvena su abiem tėvais; lanko Kauno darželį-mokyklą „Vaidilutė“. Tiriamųjų ADHD diagnozavo pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai, remdamiesi tikslingu pokalbiu su tėvais, vaiku ir auklėtojais.

Tyrimas buvo atliekamas 2005 m. rugsėjo—gruodžio mėnesiais, eiga ir organizavimas suderintas su darželio-mokyklos vadovybe ir tiriamųjų tėvais. Tyrimo metu, norint sumažinti vaikų dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo požymius, pagal G. Musteikienės (2001) praktines rekomendacijas buvo parengta ir taikyta fizinės veiklos programa, skirta lavinti ADHD vaikų smulkiąją motoriką. Ikimokyklinio amžiaus vaikai turėjo

1 lentelė. ADHD sindromo ypatybių poreiškio skirtingų veiklų metu rezultatų vidurkiai ($M \pm m$)

Ypatybės	Poreiškio dažnis, kartai		Ugdomosios veiklos metu		p tarp ypatybių	Fizinės veiklos metu		p tarp ypatybių	Lauko žaidimų metu		p tarp ypatybių
	prieš	po	prieš	po		prieš	po		prieš	po	
Nesivaldymas	3 ± 0,99	1,8 ± 0,53	p = 0,044*	3,8 ± 0,93	2,5 ± 0,78	p = 0,018*	5,8 ± 0,66	3,8 ± 0,53	p = 0,000***		
Aktyvumas	6,5 ± 0,455	4,9 ± 0,46	p = 0,016*	7,8 ± 0,66	5,3 ± 0,45	p = 0,000***	6,9 ± 0,53	4,4 ± 0,48	p = 0,002**		
Dėmesio sukaupimas	6,5 ± 0,64	4,3 ± 0,47	p = 0,001**	4 ± 0,58	3,1 ± 0,46	p = 0,004**	3,8 ± 0,72	2,6 ± 0,58	p = 0,005**		

Pastaba. * — $p < 0,05$; ** — $p < 0,01$; *** — $p < 0,001$.

atlikti pratimus rankų pirštams mankštinti, kartu buvo vartojama ir kalbinė medžiaga (eilėraščiai). Pratybos vykdavo tris kartus per savaitę, 1 kartą per dieną po 8 minutes (5—8 minučių per dieną pakanka, kad būtų skatinama galvos smegenų žievės motorinė veikla) (Musteikienė, 2001).

Stebėjimo metodu, remiantis H. Wender (2000) stebėjimo protokolų sudarymo rekomendacijomis, protokoluose buvo registruojamas tiriamųjų ADHD sindromo ypatybių poreiškis ugdomosios protinės ir ugdomosios fizinės veiklos (organizuota fizinė ugdomoji veikla turėjo tikslą, uždavinius, tam tikrą metodiką ir truko apibrėžtą laiką) ir lauko žaidimų metu (laisva veikla lauke).

Stebimos ypatybės buvo suskirstytos į 3 stambesnes grupes: 1) nesivaldymas (tai muštynės, agresyvūs veiksmai, impulsyvumas, keiksmazodžiai); 2) per didelis aktyvumas (judesys atliekamas per daug intensyviai esant tam tikrai situacijai; atskiri judesiai atliekami dar nesant situacijos; sunkiai nusėdima diskusijos apie būsimą veiklą metu); 3) dėmesio sukaupimo stoka (kai nesekama judesio situacija; atrodo paskendęs savo mintyse; negeba nuolatos atlikti judesių situacijos metu; greitai išsiblaško dėl pašalinių situacijos priemonių arba tiesiog kalbina kitus veiklos, aiškinimų metu).

Ugdymo įstaigoje stebėjimo protokolus pildė auklėtojos, o tų pačių ypatybių poreiškį namie fiksavo tėvai. Stebėjimas vyko vieną mėnesį, kas antrą savaitę kiekvienos veiklos metu prieš tyrimą ir po jo. Buvo išanalizuota 60 auklėtojų ir 10 tiriamųjų tėvų užpildytų protokolų prieš tyrimą ir tiek pat po jo (iš viso 140 protokolų).

Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant duomenų kaupimo ir analizės *SPSS 13 for Windows* programos paketą. Tiriamųjų grupių nagrinėjami požymiai aprašyti naudojant bendrosios statistikos padėties, išsibarstymo ir simetrijos apibūdinimus. Kiekybiniai dydžiai palyginti naudojant Stjudento *t* kriterijų, taikomą priklausomoms imtims. Kadangi imtis nedidelė ($n = 10$), skirtu-

mui tarp dviejų nepriklausomų grupių duomenų nustatyti atliktas ir neparametrinis *Mann-Whitney* (*U*) testas.

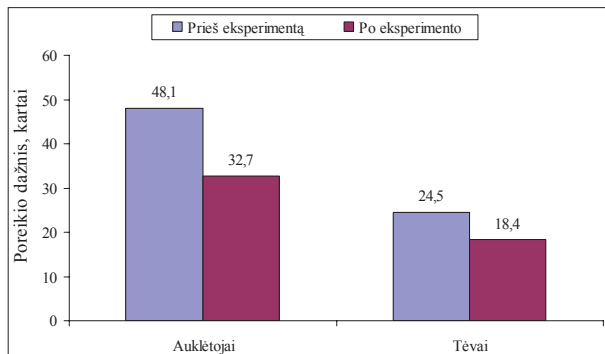
REZULTATAI

Išanalizavus auklėtojų stebėjimo duomenis apie ADHD sindromo ypatybių poreiškio dažnumą prieš eksperimentą visų veiklų metu atskirai paaiškėjo, kad labiausiai pasireiškė per didelis aktyvumas, kuris didžiausias buvo ugdomosios fizinės veiklos metu ($7,8 \pm 0,66$). Dėmesio sukaupimo stoka ir per didelis aktyvumas pastebėtas ir ugdomosios protinės veiklos metu ($6,5 \pm 0,64$ ir $6,5 \pm 0,45$). Žaidžiant lauko žaidimus, taip pat kaip ir fizinės ugdomosios veiklos metu, dominavo per didelis aktyvumas ($6,9 \pm 0,53$) (1 lent.). Palyginus auklėtojų stebėjimo duomenis lauko žaidimų metu prieš tyrimą ir po jo pastebėta, kad po taikomosios fizinės veiklos programos dėmesio stokos ir hiperaktyvumo simptomams mažinti reikšmingai sumažėjo vaikų aktyvumas (nuo $6,9 \pm 0,53$ iki $4,4 \pm 0,48$; $p < 0,01$), nesivaldymo ypatybių poreiškis (nuo $5,8 \pm 0,66$ iki $3,8 \pm 0,53$; $p < 0,001$) (1 lent.). Dėmesio sukaupimo stoka prieš tyrimą lauko žaidimų metu buvo mažiausiai išreikšta lyginant su kitomis stebėtomis ypatybėmis, tačiau po ugdomosios programos jų raiška taip pat reikšmingai sumažėjo (nuo $3,8 \pm 0,72$ iki $2,6 \pm 0,58$ kartų; $p < 0,01$). Ugdomosios protinės veiklos metu mažiausiai pasireiškė nesivaldymas ($3 \pm 0,99$). Kryptingai taikyta ugdomoji programa padėjo sumažinti labiau išreikštas per didelio aktyvumo ir dėmesio sukaupimo stokos ypatybes (nuo $6,5 \pm 0,45$ iki $4,9 \pm 0,46$ ($p < 0,01$) ir nuo $6,5 \pm 0,64$ iki $4,3 \pm 0,47$ ($p < 0,001$)). Nagrinėjant auklėtojų stebėjimo rezultatus ugdomosios fizinės veiklos metu prieš tyrimą ir po jo paaiškėjo, kad dėl taikomosios fizinės veiklos programos poveikio per didelis aktyvumas statistiškai reikšmingai sumažėjo (nuo $7,8 \pm 0,66$ iki $5,3 \pm 0,45$; $p < 0,001$). Mažiausiai ugdomosios fizinės veiklos

Ypatybės	Poreiškio dažnis, kartai	Namie		p tarp ypatybių
		prieš	po	
Nesivaldymas		7,9 ± 0,67	6 ± 0,52	p = 0,000***
Aktyvumas		8,5 ± 0,4	6,4 ± 0,16	p = 0,000***
Dėmesio sukaupimas		8,1 ± 0,53	6 ± 0,26	p = 0,02*

2 lentelė. ADHD sindromo ypatybių poreiškio namie rezultatų vidurkiai (M ± m)

Pastaba. * — p < 0,05; ** — p < 0,01; *** — p < 0,001.

Pav. Tėvų ir auklėtojų stebėjimo rezultatų palyginimas vertinant vaikų ADHD ypatybių raišką prieš tyrimą ir po jo

metu kito dėmesio sukaupimo stoka ($4 \pm 0,58$ ir $3,1 \pm 0,46$) (1 lent.).

Apibendrinus ADHD sindromo ypatybių raiškos auklėtojų stebėjimo duomenis visų veiklų metu galima pastebėti, kad prieš tyrimą nesivaldymo, per didelio aktyvumo, dėmesio sukaupimo stokos atvejų buvo daugiau nei po tyrimo ($48,1 \pm 3,0$ ir $32,7 \pm 2,12$; $p < 0,001$) (žr. pav.).

Visos tiriamų vaikų elgesio ypatybės, tėvų stebėjimo duomenimis, labiau pasireiškė prieš tyrimą nei po jo. Stebėjimo protokolų analizė parodė, kad tėvai labiausiai pastebėjo per didelį vaikų aktyvumą ($8,5 \pm 0,4$), šiek tiek mažiau dėmesio sukaupimo stokos ($8,1 \pm 0,53$) ir mažiausiai nesivaldymo ($7,9 \pm 0,67$) požymių. Po kryptingos programos šių ypatybių raiškos atvejų akivaizdžiai sumažėjo ($p < 0,001$) (2 lent.).

Palyginus auklėtojų ir tėvų ADHD sindromo ypatybių poreiškio vidurkius prieš tyrimą pastebėta, kad auklėtojai jų užfiksavo daugiau nei tėvai ($48,1 \pm 3,0$ ir $24,5 \pm 1,16$) (žr. pav.). Po tyrimo ir auklėtojos ($32,7 \pm 2,12$), ir tėvai ($18,4 \pm 0,64$) pastebėjo tirtų ADHD sindromo ypatybių raiškos mažėjimą vaikų elgesyje (žr. pav.).

REZULTATŲ APTARIMAS

Apibūdinti vaikus, turinčius dėmesio stokos bei hiperaktyvumo sindromo ypatybių, kai kuriais aspektais yra sudėtinga. ADHD vaikus charakterizuoti gali simptomų *stiprumas, nuolatinis jų po-*

reiškis ir modeliavimas (grupės simbolių buvimas) (APA, 2000). Pasak A. Ališausko (1996), dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromas pasireiškia nedėmesingumu (vaikas lengvai išsiblaško, nustoja dirbęs dėl menkiausio triukšmo, ilgesnį laiką negali tą patį darbą dirbti susikaupęs, vaiko dėmesį vienu metu patraukia keli skirtingi dalykai, ypač sunkiai jis paskirsto dėmesį ir pan.), impulsyvumu (puola dirbti neišsiaiškinęs, ką ir kaip reikia daryti; jei nori ką papasakoti, negali susilaikyti, sulaukti savo eilės ir pan.) ir perdėtu motoriniu aktyvumu (ilgesnį laiką ramiai nenusėdi, nuolat stojasi iš vietos, žaidimo metu aktyvesnis už kitus ir pan.). R. E. Reeve (1990) pažymi, kad atsi-
traukimas nuo ugdomosios veiklos nebūtinai turi pasireikšti visuomet. Dažnai, kai vaikas jaučia asmeninį dėmesį, jis kurį laiką gali laikytis puikiai. Mokytojas gali pranešti, kad jam „gerai sekasi, kai jaučia individualų dėmesį“. Psichologas gali pažymėti, kad vaikas geba atkreipti dėmesį testavimo metu. Pediatras gali pastebėti, kad vaikas buvo dėmesingas jo trumpo kabinetinio stebėjimo metu. Jie visi teisūs, tačiau daugelis ADHD vaikų gali atidžiai klausytis tik trumpą laiką. Jei tyrėjas, vaikų psichiatras, pediatras ar psichologas nesuvokia tokio elgesio kaitos, jis (ji) gali padaryti netikslią išvadą teigdamas, kad vaikui viskas gerai ir kad jo tėvai, mokytojas reaguoja per jautriai (Wender, 2000). Todėl vertinant vaiko elgesį labai svarbi tėvų, pedagogų ir kitų vaiko aplinkos asmenų informacija. H. Wender (2000) tyrimais nustatė, kad 76% darželinukų tėvų manė, kad jų vaikai kur kas aktyvesni, negu buvo iš tikrųjų. Tuo tarpu pedagogai informacijos apie vaiką turi daugiau, nes kiekvieną dieną dirba su juo. Tai patvirtina ir mūsų tyrimo rezultatai — auklėtojų vertinimas buvo reikšmingai blogesnis nei tėvų. Viena tokio skirtumo prielaidų galėtų būti ta, kad auklėtojos kur kas daugiau laiko praleidžia su vaikais, mato jų elgesį įvairių veiklų metu, vertina socialinės kompetencijos įgūdžius. Tikėtina, kad jų vertinimas daugiau objektyvus nei subjektyvus, o tėvai savo vaikus vertina labai subjektyviai.

Auklėtojų stebėjimo duomenimis, visų veiklų metu labiausiai pasireiškė per didelis aktyvumas. Nors šios ypatybės raiška po taikomosios fizinės veiklos programos sumažėjo, tačiau ji išliko vyraujanti. Tai patvirtina ir D. P. Cantwell (1996) tyrimai, kuriais teigiama, kad daugelis ADHD vaikų yra pernelyg aktyvūs nuo ankstyvos kūdikystės. Atlikto tyrimo duomenimis, ugdomosios protinės veiklos metu mažiausiai pasireiškė nesivaldymas (impulsyvumas). Šiuos rezultatus galima paaiškinti D. E. Stubbe (2000 a) teiginiu, kad ADHD turintis vaikas elgiasi pagal momentinį impulsą. Mūsų tyrimo rezultatai parodė, kad skirtingų veiklų metu nevienodai pasireiškė ir vaikų dėmesio stoka bei elgesio ypatybės. Galima kelti prielaidą, kad įtakos vaikui turėjo skirtinga aplinka ir tam tikros veiklos apibrėžtumas.

Apibendrinus tėvų ir auklėtojų stebėjimo rezultatus prieš tyrimą ir po jo, pastebėti akivaizdūs vertinimo pokyčiai. Prieš taikomosios fizinės veiklos programą tiriamųjų vaikų elgesio ypatybės (nesivaldymas, per didelis aktyvumas ir dėmesio sukaupti stoka) visų stebėtų veiklų metu buvo kur kas labiau išreikštos nei po eksperimento. Tokius teigiamus pokyčius galima paaiškinti šitaip: smulkiosios motorikos lavinimas, kartu taikant ir kalbines pratybas, teigiamai veikė galvos smegenų žievės kaktos skilties funkcijas, kurios, kaip manoma, reguliuoja dėmesio stokos ir hiperaktyvumo poreikį (Daulenskienė, 1987). Be to, vaikų rankų smulkiosios motorikos lavinimo užduotys padeda susikaupti, išlaikyti dėmesį, lavina atmintį, mąstymą (Musteikienė, 2001).

Atlikto tyrimo rezultatai patvirtino hipotezę, kad kryptinga ugdomoji fizinė veikla mažina ADHD sindromo ypatybių raišką. Visgi reikalinga išsamesnė mokslinė studija, kuri ne tik praktiškai, bet teoriškai pagrįstų ADHD sindromo ypatybių raiškos pokyčius dėl taikomosios fizinės veiklos programų poveikio ankstyvuojų ir kitais amžiaus tarpsniais. Kita vertus, atliktas tyrimas galėtų skatinti mokslininkus išsamiau paanalizuoti asmenų, turinčių ADHD, ir jų šeimų sveikatą ir gyvenimo kokybę.

IŠVADOS

1. Auklėtojų vertinimu, prieš tyrimą labiausiai pasireiškė per didelis vaikų aktyvumas, po taikomosios fizinės veiklos programos — ADHD vaikų tirtų ypatybių poreiškis smarkiai sumažėjo visų veiklų metu. Labiausiai sumažėjo per didelis aktyvumas ugdomosios fizinės veiklos ir lauko žaidimų metu.
2. Tėvų vertinimu, prieš tyrimą vyravo per didelis aktyvumas, o nesivaldymas ir dėmesio sukaupti stoka pasireiškė šiek tiek mažiau. Po taikomosios fizinės veiklos programos per didelis aktyvumas statistiškai reikšmingai sumažėjo.
3. Auklėtojų ir tėvų stebėjimo duomenimis, vaikų dėmesio stokos ir hiperaktyvumo sindromo ypatybių raiška po tyrimo sumažėjo, nors auklėtojai kur kas geriau nei tėvai įvertino taikomosios fizinės veiklos programos poveikį.

LITERATŪRA

- Ališauskas, A. (1996). *Vaikų vystymosi ypatingumų pažinimas ir įvertinimas*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis universitetas.
- APA (American Psychiatric Association). (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (4 th ed.). Text Revision. Washington.
- Barkley, R. A. (1998). *Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: A Handbook for Diagnosis and Treatment*. New York: Guilford Press.
- Bishop, P. & Beyer, R. (1995). Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD): Implications for physical educators. *Palaestra*, 11 (4), 39—45.
- Bitinas, B. (1998). *Ugdymo tyrimų metodologija*. Vilnius: Jošara.
- Cantwell, D. P. (1996). Attention deficit disorder: A review of the past 10 years. *Journal of the American Academy of Children and Adolescent Psychiatry*, 35, 978—987.
- Churton, M. W. (1989). Hyperkinesis: A review of the literature. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 6, 313—327.
- Craft, D. H. (2000). Learning disabilities and attention deficits. In J. P. Winnick (Ed.), *Adapted Physical Education and Sport* (3 ed.; pp. 127—141). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Daulenskienė, J. (1987). *Medicininiai kompleksiniai korekcijos pagrindai pagalbinėje mokykloje*. Vilnius.
- Harvey, W. J., Reid, G. (2003). Attention-deficit / Hyperactivity disorder: A review of research on movement skill performance and physical fitness. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 22, 1—20.
- Musteikienė, G. (2001). *Žaidimai rankų pirštams lavinti*. Šiauliai.
- Reeve, R. E. (1990). ADHD: Facts and fallacies. *Intervention in School and Clinic*, 26, 70—78.
- Shephard, R. J. (1999). Postmodernism and adapted physical activity: A new gnostic heresy? *Adapted Physical Activity Quarterly*, 16, 331—343.
- Sherill, C. (1998). *Adapted Physical Activity, Recreation and Sport: Crossdisciplinary and Lifespan*. Dubuque, IA: WCB / McGraw-Hill.

- Sinkevičienė, D. (1998). *Sudėtinga vaikystė: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Lietuvos pedagogų kvalifikacijos centras. P. 15—26.
- Stubbe, D. E. (2000 a). Attention deficit / hyperactivity disorder: Historical perspective, current controversies, and future direction. *Child and Adolescent Psychiatric Clinic of North America*, 9, 469—479.
- Stubbe, D. E. (2000 b). Preface. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 9, xiii—xvii.
- Taylor, E., Sergeant, J., Doepfner, M. et al. (1998). Clinical guidelines for hyperkinetic disorder. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 7, 184—200.
- Wender, H. (2000). *Attention — Deficit / Hyperactivity Disorder in Children, Adolescents, and Adults*. New York: OXFORD.

DECREASE OF THE MANIFESTATION OF ATTENTION DEFICIENCY AND HYPERACTIVITY SYNDROME IN PRE-SCHOOL AGE CHILDREN AFTER APPLYING THE PROGRAM OF APPLIED PHYSICAL ACTIVITY

Giedrė Masiulionienė¹, Jūratė Mikelkevičiūtė², Vida Ostasevičienė²
„Vaidilutė“ Pre-school¹, Lithuanian Academy of Physical Education², Kaunas, Lithuania

ABSTRACT

The article analyses the manifestation of pre-school age children's attention deficiency and hyperactivity (ADHD) and their alterations due to the impact of adapted physical activity program. No research was found on the impact of the program of physical education for children with ADHD. The aim of the study was to determine the impact of adapted physical activity on the changes in the characteristics of ADHD. 10 (8 boys and 2 girls) pre-school age children (aged 4 and 5 years) with attention deficiency and hyperactivity syndrome, educated at *Vaidilutė* pre-school in Kaunas took part in the research. Three research methods were used: 1. The application of the adapted physical activity program; 2. Observation; 3. Statistical data analysis. Research applied the adapted physical activity program, which consisted of games to train manipulative motor skills together with language activities (poems) for pre-school age children. The study lasted for 5 months.

The observation allowed registering expressions of the characteristics of ADHD syndrome in three different areas: mental activities, educational physical activities and outdoor activities. Observed features were classified into three groups: 1) impulsivity; 2) hyperactivity; 3) attention deficiency.

The main conclusions: 1. According to the teachers' observation, hyperactivity was expressed most before the experimental program. After the educational period, after the application of the adapted physical activity program, the manifestation of all the characteristics of attention deficiency and hyperactivity syndrome decreased. Hyperactivity decreased most of all during targeted physical activities and outdoor games. 2. The parents' evaluation showed that hyperactivity was a dominating feature, but attention deficiency and lack of restraint were expressed less compared to hyperactivity. Assessment by parents demonstrated decreasing hyperactivity after the program was applied. 3. The research showed that adapted physical activity program had a positive effect on the changes in ADHD characteristics, but teachers were more positive in evaluation of targeted adapted physical activity compared to parents.

Keywords: attention deficiency and hyperactivity syndrome (ADHD), adapted physical activity.

Gauta 2006 m. rugsėjo 11 d.
Received on September 11, 2006

Priimta 2007 m. vasario 13 d.
Accepted on February 13, 2007

Vida Ostasevičienė
Lietuvos kūno kultūros akademija
(Lithuanian Academy of Physical Education)
Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas
Lietuva (Lithuania)
Tel +370 37 302660
E-mail v.ostaseviciene@lkka.lt